

Oslo, 21. juni 2021

Høringssvar NOU 2021:4 Norge mot 2025

Actis - Rusfeltets samarbeidsorgan er en pådriver for en ansvarlig ruspolitikk. Vi jobber sammen med våre 35 medlemsorganisasjoner for å forebygge og begrense skadene ved bruk av alkohol, narkotika og pengespill. Vi takker for anledningen til å gi høringssvar.

I dette høringssvaret vil vi kommentere forslaget i kapitel 5.11 *Skattesystemets rolle og utforming i lys av pandemien* som omhandler taxfree-ordningen. Actis støtter en avvikling av taxfree-ordningen, men ønsker ikke at en slik avvikling skal kompenseres for ved reduserte alkoholavgifter.

Med vennlig hilsen

Actis – Rusfeltets samarbeidsorgan

5.11 Skattesystemets rolle og utforming i lys av pandemien

Nordmenns alkoholforbruk har økt siden 1990-tallet, og tross en svak nedgang fra toppåret 2008, er konsumet fortsatt høyt. Taxfreeordningen bidrar til merkonsum og truer Vinmonopolet fordi den flytter salgsvolum fra Vinmonopolet til taxfree. Taxfreesalget av alkohol har økt de siste årene, og det er rimelig å anta at dette er en trend som ikke vil avta. I 2010 tilsvarte alkoholsalget ved taxfree ved ankomst på norske flyplasser om lag 10 prosent. I 2017 var andelen 13 prosent.

Vinmonopolet er et av våre viktigste alkoholpolitiske virkemidler for å begrense og forebygge alkoholrelaterte skader og dødsfall. Det er derfor viktig at Vinmonopolet ikke blir svekket. Juridiske utredninger av Lund & co og Sejersted og Arnesen har pekt på at en omfattende taxfreeordning vil kunne true Vinmonopolet.¹ Jo større andel av alkohol som selges utenfor Vinmonopolet, jo svakere er Vinmonopolets beskyttende effekt på folkehelsen. Dette innebærer en svekket konsistens i alkoholpolitikken.

Økningen av taxfree-kvoten i 2014 hadde en umiddelbar effekt på salget. Omsetningen i taxfree-butikkene og grensehandelen økte, mens Vinmonopolet opplevde redusert omsetning. I årsmeldingen fra 2014 skriver Vinmonopolet: «En økende andel av alkoholen som konsumeres i Norge, handles gjennom de uregistrerte kanalene som grensehandel, taxfree og smugling. Nye innførselskvoter på vin i bytte mot tobakk, som kom 1. juli 2014, har ført til at Vinmonopolets markedsandeler er redusert.»

Høy uregistrert alkoholomsetning skader Vinmonopolets legitimitet fordi EU lar oss ha et monopol så lenge det er begrunnet i folkehelsehensyn. Denne begrunnelsen svekkes dersom en betydelig del av omsetningen skjer utenfor Vinmonopolet. Det skader også samfunnsøkonomien fordi flytting av salg fra pol til taxfree undergraver det norske skatte- og avgiftssystemet. Staten går glipp av 3.7 milliarder i avgifter på grunn av taxfree. Lund & CO skriver i en rapport fra 2020 at «hvis staten vil den uregistrerte omsetningen til livs, bør den også vurdere å se nærmere på taxfreeordningen, som står for en forholdsvis stor andel av denne omsetningen».²

Norge har som mål å redusere det skadelige alkoholkonsumet med 10% innen 2025. For å få til dette må man benytte seg av Verdens helseorganisasjons (WHO) «Best buys» i alkoholpolitikken: Begrense

¹ (Sejersted og Arnesen 2014)

² Bjørgan og Ellingsen 2020, s. 21.

tilgjengeligheten, innføre reklameforbud og bruke økonomiske virkemidler som for eksempel avgifter. Taxfree bidrar både til å øke tilgjengeligheten på alkohol utenfor Vinmonopolet og vanskeliggjør bruken av avgifter som alkoholpolitisk virkemiddel.

Alkohol er én av de fremste årsakene til ikke-smittsomme sykdommer som for eksempel kreft, leversykdommer, hjerte- og karsykdommer og psykiske lidelser. Å redusere alkoholkonsumet kan bidra til en reduksjon i ikke-smittsomme sykdommer og dermed redusere helseutgiftene knyttet til rusbrukslidelser (Alcohol Use Disorder AUD). I en rapport fra 2016 skriver Bergsvik og Rossow at å fjerne taxfreeordningen for alkohol kan komme til å redusere alkoholkonsumet. Konsekvensen av dette for folkehelsen vil gi reduksjon i dødsfall, voldstilfeller og sykefravær.³ Å fjerne taxfree vil være en avgjørende del av å begrense tilgjengeligheten på alkohol og dermed begrense alkoholkonsumet.

Actis er opptatt av de folkehelsemessige argumentene for å avvikle taxfreeordningen. Men vi er glade for at det i NOU 2021:4 Norge mot 2025 også vektlegges andre argumenter: Taxfree er også usosialt og miljøfiendtlig. Ikke bare finansierer det flyreiser som bidrar til store klimautslipp, men det er også en ordning som er forbeholdt de som har råd til å reise. De som ikke har råd, blir ekskludert fra ordningen.

Folkehelsehensyn, hensynet til Vinmonopolets særstilling og behovet for grønn omstilling taler alle for at taxfree bør avvikles, og vi er glade for at utvalget foreslår dette. En vinflaske kjøpt på taxfree koster staten og samfunnet langt mer enn en flaske kjøpt på Vinmonopolet, og i tillegg bidrar det til at klimaregnskapet går i minus. Å avvikle taxfree ordningen vil være svært viktig for å nå de alkoholpolitiske målene vi har satt oss.

Avvikling av taxfree-ordningen og alkoholavgifter

Avgifter er et viktig verktøy for å kunne nå folkehelsemålene. WHO nevner avgifter som én av tre faktorer som bidrar til å redusere alkoholrelaterte dødsfall og skader. I Finland ble alkoholavgiftene redusert for å harmoniseres med avgiftene i Estland for å unngå grensehandel. Resultatet var at alkoholkonsumet steg med 10% på ett år og at den alkoholrelaterte dødeligheten steg med 31% de første tre årene. Derfor bør ikke fjerning av taxfree avløses av reduserte avgifter. Dersom full avvikling av taxfreeordningen ikke gjennomføres, bør utfordringen med stort omfang av

³ Bergsvik og Rossow 2016, s. 24.

uregistrert salg av alkohol, møtes med å redusere innførselskvoten for eksempel tilbake til 2014-nivå eller lavere.

Referanser

Bergsvik, Daniel, og Ingeborg Rossow. *En vurdering av virkningen* . Utredning til Helse- og omsorgsdepartementet, Oslo: Folkehelseinstituttet, 2016.

Bjørgan, Per Andreas, og Hilde K. Ellingsen. *Konsistensen i norsk alkoholpolitikk sett opp mot EØS-retten*. Oslo: Lund & Co; Actis-Rusfeltets samarbeidsorgan, 2020.

Sejersted, Fredrik, og Finn Arnesen. *EØS-rettslig vurdering av om salg av alkohol fra* . Oslo: Regjeringen, 2014.